

THE JOURNAL OF TURKISH EDUCATIONAL SCIENCES

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

Ortaokul Öğrencilerinin Cümle ve Paragraf Yazma Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Öneri*

A Recommendation for Improving the Skills of Secondary School Students in Writing Sentences and Paragraphs

Emine Berrin Bostancı, Yusuf Doğan

Yazar Bilgileri

Emine Berrin Bostancı
Öğretmen, Millî Eğitim
Bakanlığı,
emine.bostanci@meb.gov.tr

Yusuf Doğan
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,
Gazi Eğitim Fakültesi,
ydogan@gazi.edu.tr

ÖZ

Beyin ve öğrenme üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, becerilerin geliştirilmesi için öğretim materyali hazırlanırken beynin yapısının, işleyişinin, öğretim sürecini etkileyebilecek faktörlerin dikkate alınmasının önemi ortaya koyulmaktadır. Yazma becerisinin gelişim süreçleri ve alt becerileri düşünüldüğünde beynin öğrenme yapısına ve eğitim ilkelerine uygun bir öğretim için cümle ve paragraf yazma becerilerine odaklanmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Alt becerilerin öğretilmesinden sonra ise metin yazma sürecine geçilmesinin daha kalıcı öğrenmelere olanak tanıyacağı söylenebilir. Bu çalışmada öğrenme süreçleri, yazma becerisi, cümle ve paragraf yazma becerilerine ilişkin alanyazın taranmış ve bu kaynaklar cümle ve paragraf yazma becerisine odaklanılarak sentezlenmiştir. Yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik hazırlanacak materyaller "amaç belirleme, literatür tarama, haftalık uygulama planı ve içerik hazırlama, etkinliklere ilişkin puanlama anahtarlarını hazırlama, uzman görüşü alma, deneme uygulaması yapma, asıl uygulama ve uygulamaya katılanlara dönüt verme" alt başlıkları kapsamında ele alınmıştır. Ardından beceri gelişiminin ana basamakları göz önünde bulundurularak cümle ve paragraf yazma becerisinin gelişimine yönelik bir örnek uygulama planı oluşturulmuştur. Bu çalışmadaki adımlar takip edildiğinde ve içerikler uygulandığında ortaokul öğrencilerinin cümle ve paragraf yazma becerilerinin gelişeceği düşünülmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Cümle ve Paragraf Yazma
Becerisi
Ortaokullarda Yazma
Çalışmaları
Öğrenme ve Beyin
Kalıcı Öğrenme

Keywords

Sentence and Paragraph
Writing Skills
Writing in Secondary Schools
Learning and the Brain
Permanent Learning

Makale Geçmişi

Geliş: 31.12.2022
Düzeltilme: 09.02.2023
Kabul: 15.02.2023

ABSTRACT

When the studies on the brain and learning are evaluated, it is obvious that the structure of the brain, its functioning and factors that may affect the teaching process should be taken into account while preparing the instructional material for the development of the skills. When the development processes and sub-skills of writing skills are considered, the necessity of focusing on the sentence and paragraph writing skills emerges for teaching which is suitable for the learning structure of the brain and educational principles. It can be said that proceeding to the text-writing process after teaching sub-skills will allow for better permanent learning. In this study, the relevant literature was reviewed, and sources were synthesized by focusing on sentence and paragraph writing skills. Materials to be prepared were organized under the sub-headings of "determining the purpose, literature review, weekly implementation plan and developing content, designing the rubric, consulting the experts, conducting the pilot study and implementation, and giving feedback to the participants". Considering the main steps of skill development, an implementation template was created as an example for the development of these skills. It is considered that the sentence and paragraph writing skills of secondary school students will improve when the steps and the contents in this study are followed.

*Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığında, birinci yazar tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü

Derleme

Önerilen Atıf

Bostancı, E. B. & Doğan, Y. (2023). Ortaokul öğrencilerinin cümle ve paragraf yazma becerilerini geliştirmeye yönelik bir öneri. *TEBD*, 21(1), 453-477. <https://doi.org/10.37217/tebd.1227232>

Giriş

Bütün öğrenmelerin temelinde, yazma becerisinin gelişimi de dâhil olmak üzere, beynin bilgiyi alış ve işleyiş şekline uygun süreçler rol oynamaktadır. Beynin yapısı ve işleyişi ile ilgili birçok farklı görüş ve kuram olmakla birlikte günümüzde hepsinin bulunduğu ortak nokta, beynin işleyiş sürecinin ve öğretimde geçirilen yaşantıların kalıcı öğrenmeyi sağlamak için izlenecek yol üzerinde etkili olduğudur (Caine ve Caine, 1995). Bu nedenle yazmayı öğrenme sürecini planlarken beynin işleyişini dikkate almak gerekmektedir. Jensen (2000, s. 32-38) beynin bilgiyi işlerken geçirdiği süreçleri dikkate alarak öğrenmenin aşamalarını şu şekilde sıralamıştır:

- *Hazırlık*: Konunun genel hatlarıyla gözden geçirilmesi, dikkati odaklamak için yapılacak çalışmaların yer aldığı bölümdür.
- *Kazanım*: Yeni öğrenilecek bilgileri öncekilerle ilişkilendirerek beyinde yeni bağlantılar kurma sürecidir.
- *Ayrıntılama*: Beyinde oluşan yeni bağlantıların derinlemesine işlenmesidir. Bilgilerin uzun süreli belleğe kaydedilmesi için kritik bir aşamadır.
- *Bellek oluşumu*: Öğrenilenlerin ihtiyaç duyulduğu durumlarda tekrar çağrılması, hatırlanmasıdır. Öğrenmeyi etkileyen uyku, beslenme gibi etmenlerin birçoğu bu aşamada oldukça etkilidir.
- *İşlevsel birleştirme*: Öğrenilenler ihtiyaç hâlinde yeni veya eski bilgilerle birleştirilerek farklı durumlarda kullanılır.

Kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek için beynin işleyişinin yanında öğrenmeyi etkileyen diğer etmenleri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bunlar; bellek, örüntüleme, dikkat, çevre, duygular, isteklendirme (motivasyon), beslenme-su ve uyku şeklinde sıralanabilir (Keleş ve Çepni, 2006). Bu etmenlerden beslenme-su ve uyku bireyin fizyolojik ihtiyaçlarındandır ve öğrenme ortamındaki hazırbulunuşluğu sağlamak için bu ihtiyaçların karşılanmış olması gerekmektedir. Çevre de öğrenme üzerinde etkisi olan faktörlerdendir, çevrenin okul ortamında kontrol altına alınması ve istenilen şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim bir çalışmada (Seven ve Engin, 2008) öğrencilere uygulanan anket sonuçlarına göre ısınma, gürültü, araç-gereç temini ve düzeni gibi çevreyi oluşturan koşulların istenilen düzeyde olmamasının öğrenmeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenme sürecine etki eden faktörlerden olan duygular ve motivasyon birbiriyle ilişkilidir. Motivasyon kişilerin belirli bir amaç uğruna sürekli hareket etmek için harcadığı çabanın toplamıdır (Eren, 2001). Birey öğrenme ortamında mutlu değilse, stres veya gerginlik gibi duygular yaşıyorsa aynı şekilde söz konusu derse karşı olumlu duygular beslemiyor ve öğrenme isteği duymuyorsa motivasyonunu sağlayamayacak ve dolayısıyla yapılacak çalışmaların etkisi beklenenin altında

kalacaktır. Farklı alanlarda yapılan birçok çalışma bunu destekler niteliktedir (Alkan ve Bayri, 2017; Arcagök, 2016; Baştuğ, 2015; Demir ve Budak, 2016; Kızgın ve Baştuğ, 2020; Türkben, 2021; Türkben ve Gündeğer, 2021; Yıldız, 2013). Bu nedenle yazma becerisinin eğitimi sürecinde kullanılan materyallerde motivasyonu artırıcı unsurların bulunması öğretimin daha etkili yapılmasına katkı sağlayacaktır. Öğrenci motivasyonunu artırmak amacıyla başlangıçta “çalışmanın geneli hakkında bilgilendirme yapmak, uygulanacak öğretim materyallerinin amacına ve beklenen sonuçlarına değinmek ve eğitime katılanların süreçte başarılı olmak için yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarına ilişkin inancı ifade etmek” yazma uygulamalarında kullanılabilir yollardandır. Diğer bir etmen olan dikkat, birçok eğitim tasarımı ele alınan bir faktördür. Genellikle başlangıç aşamasında kullanılan teknikler yoluyla bireylerin dikkati konuya yönlendirilir. Burada önemli olan karşıdaki bireyi veya grubu doğru tanımak ve onların ilgilerine hâkim olmaktır. Çünkü öğrenme ortamında ilgi, ihtiyaç, kişilik özellikleri gibi birçok etken dikkati etkilemektedir (Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009). Bu açıdan bakıldığında öğretmen, grubu ve içindeki her bir bireyi iyi tanımalı ve analiz etmelidir. Bu şekilde öğrencilerin dikkatini çekecek yazma uygulamaları yapmak kolaylaşabilir. Zira öğrenilen bilgiyi kalıcı şekilde kaydedebilmek için bilgi veya becerinin öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde sunulması gerekmektedir (Polat, 2014). Öğrencilerin dikkatini konuya çekebilmek için yapılan yazma uygulamalarının başında örnekler vermek, yazma çalışmalarına başlarken farklı teknikler yoluyla konuya ısındırma çalışmaları yapmak, hazırlanan materyallerde metinleri ve yazma alanlarını renk, şekil ve tasarım yönünden yaşa ve gruba uygun şekilde düzenlemek gibi yollara başvurulabilir.

Bellek ve örüntüleme, öğrenmenin nasıl olduğunun anlaşılmasını sağlayan ve hazırlanacak uygulamalarda temel alınması gereken diğer etmenlerdir. Beynin öğrenirken geçirdiği süreçleri inceleyen çalışmalar göstermektedir ki beyin aldığı bilgiyi duyuşsal kayıt, kısa ve uzun süreli bellekler aracılığıyla nöronlara işlemekte ve yeni sinirsel bağlantılar kurarak bunları kalıcı hâle getirmektedir. Dışarıdan gelen bilgiler öncelikle duyuşsal belleğe gelmektedir, duyuşsal belleğin kapasitesi oldukça fazla olsa da kayıt süresi çok azdır. Burada bulunan veriler kişinin dikkat ve algısına göre seçilmekte ve kısa süreli belleğe aktarılmaktadır. Kısa süreli belleğin hem kapasitesi az hem de bilgiyi tutma süresi oldukça kısadır. Kısa süreli bellekte tekrarlarla kalan bilgi kodlanarak uzun süreli belleğe aktarılmakta, burada depolanmakta ve gerektiğinde geri çağırılmaktadır (Özden, 2011; Senemoğlu, Gömlüksiz ve Üstündağ, 2001). Yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik hazırlanacak materyallerde, beynin işleyiş süreci göz önünde bulundurularak bellekler arası geçişi sağlayacak nitelikte uygulamalar hazırlanabilir, yazma uygulamalarının toplam süresinin edinilen bilgi ve becerileri uzun süreli belleğe kaydedebilecek yeterlilikte olmasına dikkat edilerek öğrenmenin kalıcı olup olmadığı, uygulama sonrası yazma ve dönüt verme çalışmaları yoluyla kontrol edilebilir.

Bir bilgi veya becerinin öğrenilme sürecinde beynin çalışma şekli, öğrenmeyi etkileyen etmenler ve öğrenme aşamaları kadar etkili olan bir diğer konu da içeriğin yapısıdır. Çünkü öğretilmek istenen bilgi veya kazandırılmaya çalışılan becerinin yapısına hâkim olmak ve bu yapıya uygun etkinlikler hazırlamak gerekmektedir. Buna göre parçalara bölme veya bütün olarak öğretme yollarından hangisinin uygulanacağına karar verilmelidir (Seven ve Engin, 2008). Bu yapı, bilgi veya becerinin öncelikle hangi alana ait olduğuna, nerede ve nasıl kullanılacağına göre değişebilmektedir. Öğretilecek bilgi veya kazandırılacak becerinin sınırlarını çizmek ve yapısını tanımlamak hem öğretici hem de öğrenci için hedef belirleme ve zihinsel yapılandırma açısından önemlidir. Planlı ve programlı yapılan öğretim başarıyı getirir (Baytekin, 2001). Neyi, nasıl öğreneceğini bilen birey, zihninde başlangıç şemalarını ona uygun şekilde oluşturarak ön hazırlığını tamamlayıp kalıcı öğrenmeye hazır duruma gelecektir. Birey mantıksal sırayla sunulan bilgilerle buluştukça içeriği verimli ve etkili bir şekilde kavrayacaktır (Morrison, Kemp ve Ross, 2012). Öğretim süreci tamamlanınca da bu bilgi veya beceriyi tekrar kullanması gerektiğinde öğrendiklerini rahatlıkla hatırlayacak ve hayatına aktaracaktır. Yazma becerisinin öğretim sürecinde alt becerileri tanımlamak ve bunlara tek tek odaklanarak uygulamalar hazırlamak beynin işleyişine ve öğretilecek içeriğin yapısına uygun hareket etmek anlamına gelir.

Anlaşıldığı üzere öğrenme fizyolojik ve zihinsel unsurların bir arada işlediği bir süreçtir. Kalıcı öğrenmeyi sağlamak için beynin işleyişini dikkate almakla beraber, öğretilmek istenen bilgi veya becerinin yapısına da odaklanmak gerekmektedir. Ancak bu sayede, ele alınan beceriler hedef kitleye kazandırılabilir. Genelde yazma becerisi özelde cümle ve paragraf yazma becerilerinin geliştirilmesi sürecinde de zihinsel süreçlerin dikkate alınması kalıcı öğrenmelerin oluşmasını sağlayacaktır. Bu amaçla her bir öğrenme adımı tasarlanırken öğrenmeyi etkileyen faktörler ve bellekler arası geçiş göz önünde bulundurulmalıdır.

Yöntem

Bu çalışma, derleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Derleme araştırmalarında, belirli bir alandaki çalışmaların sınıflandırılması ve değerlendirilmesi yoluyla elde edilen bilgiler yazarın ilgi alanı veya yaklaşımına göre düzenlenir (Batovski, 2008; Herdman, 2006). Bu çalışmada genelde yazma becerisinin, özelde ise cümle ve paragraf yazma becerisinin gelişimine yönelik bilgiler derlenmiş, araştırma sonuçlarıyla birlikte öğrenme süreçlerine ilişkin kaynaklar da incelenmiş ve elde edilen bilgiler, cümle ve paragraf yazma becerisinin gelişimi odağa alınarak sentezlenmiştir. Ardından cümle ve paragraf yazma becerisinin gelişimi için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin örnek bir uygulama planı hazırlanmıştır.

Yazma Öğretimi

Beynin işleyişi ve öğrenme süreçleri her tür öğrenmede olduğu gibi beceri öğretiminde de dikkate alınması gereken önemli bir noktadır. Dört becerinin öğretimini kapsayan Türkçe eğitiminde her bir beceriyi bu zihinsel süreçleri dikkate alarak planlamak ve uygulamaları bunlara dayalı olarak hazırlamak gerekmektedir. Beceri öğretiminde zihinsel yapılandırmayı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek için önce becerilerin alt becerileri ve onların da basamakları belirlenmelidir. Belirlenen basamaklar da kendi içinde birimlere ayrılmalı ve birim/birimler için hazırlanacak çalışmalarla öğretim yapılmalıdır. Sonrasında birimler birleşerek basamakları, onlar da alt becerileri oluşturacak ve bireyin, zihnin yapısına ve işleyişine uygun bir öğrenim süreci geçirmesi sağlanmış olacaktır. Bu süreç, öğrenmenin verimli ve kalıcı olması açısından en önemli faktörlerden biri olarak ele alınabilir.

Dört beceri zincirinin son halkası olan yazma; düşünce, duygu, olayları yazı yoluyla aktarmamızı sağlar (Demirel, 1999). Güneş'e (2007) göre yazma, beyindeki yapılandırılmış bilginin yazı yoluyla kâğıda aktarılmasıdır. Yazma becerisi Türkçe dersinde ele alınan dört beceriden biridir ve diğer becerilere oranla daha karmaşık zihinsel süreçler içerir (Calp, 2010; Çakır, 2003). İnsanların, düşüncelerini karşıya aktarmasında yazma becerisi oldukça önemli bir rol oynar. Bu beceri, konuşma becerisinden farklı olarak, düşünceleri planlı ve tutarlı bir şekilde bir araya getirmeyi, sağlam cümle yapıları kurmayı, okuyucuya ve metin türüne göre kelime seçimini ve üsluba karar vermeyi gerektirir (Tok, 2014). Yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik yapılacak çalışmalarda becerinin zihinsel süreçlerine ve uygulama boyutuna odaklanmak, ayrıca öğrencilere ürettikleri yazılarla ilgili dönüt vermek etkili sonuçlar almayı kolaylaştıracaktır. Ayrıca "hazırlık, plan, taslak oluşturma, gözden geçirme, düzenleme ve yayımlama"dan (Akyol, 2006; Coşkun, 2007; Karatay, 2015) oluşan yazma süreçlerinin de her bir yazma uygulamasında dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Hazırlık aşaması hem ele alınacak konuya hem de öğretilecek içeriğe hazırlık yapmak olarak düşünülebilir. Dolayısıyla bu aşama dikkat ve motivasyonu sağlamanın yanında zihinsel yapılandırmayı başlatmak açısından oldukça önemli bir adımdır. Hazırlık aşamasında analogi kurmak, sıralama yapmak, video izletmek, tartışma, araştırma ve sunum yapmak gibi birçok farklı yöntem/teknik kullanılabilir. Bu aşamada zihindeki bilgilerin hiçbirinin yazılmaya değer olmadığı düşünülmemeli ve tüm bilgiler sınırlandırılmadan yazılmalıdır (Doğan, 2020). Böylece birey ele alınan konuyla ilgili sahip olduğu bilgilerin hepsini açık bir şekilde görebilecek ve bu bilgiler içinden anlamlı bir bütün oluşturabilecek olanları daha kolay seçebilecektir. Yazmaya hazır olan bireyin bir sonraki aşamada belirlenen konuya uygun plan yapması gerekir. Bu aşamada birey konuyu sınırlayacak, yazma amacını, ana maddeleri, başlıkları belirleyecek ve düzenlemeler yapacaktır (Karatay, 2015). Hazırlık aşamasında ortaya koyduğu tüm fikirleri, odaklandığı ana fikre ve yazacağı metnin özelliklerine göre düzenleyecektir. Taslak oluşturma sürecinde öğrenci hazırladığı

planı temel alarak metni oluşturacaktır (Ceyhan, 2014). Plana uygun yazılan ürünün gözden geçirilip düzenlenmesi ve yazıya son şeklinin verilmesiyle de yazma süreci son bulacaktır. Daha sonra ürün istenen ortamda yayımlanacaktır.

Yazı yazmak, otomobil kullanmayı öğrenmek, ata binmek gibi egzersizle öğrenilmektedir (Karaalioğlu, 1976). Yazılı anlatımda başarılı olmak için amacın öğrencilere aktarılması, yazı yazma süreçlerine doğru rehberlik edilmesi (Göçer, 2010), yaşamın içinden ve çocuğun dünyasına ait konularda çalışmalar yapılması (Özdemir, 1993); ne için, kimin için ve nasıl yazılacağı belirlenmesi (Tansel, 1978), ana fikir ve yardımcı fikirlerin tespit edilip düzenlenmesi (Gariboğlu, 1979), planlama ve düzeltmelerin yapılması, öğrencilerin motivasyonunun sağlanması, sürekli ve aşamalı etkinlikler yapılması gerekmektedir. Belirtilen yönler göz önünde bulundurularak bu çalışmada yazma becerisinin geliştirilmesi için tasarlanan öğretim yapılarında izlenebilecek basamaklar ve bu basamaklara göre cümle ve paragraf yazma becerisinin nasıl geliştirileceği ortaya konmuştur. Aşağıda bu adımların genel olarak neden kullanılacağı ve nasıl uygulanacağı açıklanmıştır.

1. Eğitim İçeriğinin Amacını Belirleme

Öncelikle verilecek yazma eğitiminin amacı belirlenmelidir çünkü bütün eğitim içeriği bu amaca göre şekillenecektir. Böylece hangi kişiye/gruba neyi, ne kadar öğretebileceğimizin de sınırları çizilmiş olacaktır. Amaç belirlemede sürenin de etkisi unutulmamalı ve eğitimin ne kadar sürede verileceğine göre eğitim içeriğinin sınırları çizilmelidir.

2. Literatür Taraması

Belirlenen amaca yönelik konuyla ilgili alan taraması yapılması ve bu şekilde o zamana kadar neler uygulanmış, nasıl sonuçlar elde edilmiş, bunlara neler eklenebilir, hangi uygulamalar aynı veya benzer şekilde kullanılabilir diye düşünülerek tüm bu soruların cevaplarının ortaya koyulması gerekmektedir.

3. Eğitim İçeriğini Belirleme ve Haftalık Planlama Yapma

Eğitim içeriği ve sınırları net bir şekilde belli olduktan sonra becerinin alt birimleri belirlenmeli, bunların hangi sıra ile öğretileceğine karar verilmeli ve farklı uygulamalara bölünerek haftalık eğitim içerikleri hazırlanmalıdır. Bu genel şablon uygulama hazırlama aşamasında bazı farklılıklar gösterebilir. Mesela bir uygulama için planlanan bir eğitim içeriği iki uygulamaya bölünebilir veya ayrı eğitim içerikleri birleştirilebilir. Planlamayla ilgili bu tür değişiklikler, eğitim sürecinde hedef kitleyi oluşturan bireylerdeki gelişim durumu göz önünde bulundurularak hayata geçirilir.

4. Öğretilecek Becerinin Alt Adımlarını Gözden Geçirme ve Her Biri için Uygulamalar Hazırlama

Her uygulama için ele alınacak becerinin alt birimleri olabileceği için en küçük birime kadar analiz yapılmalı ve beceri öğretim aşamaları buna göre düzenlenmelidir. Tıpkı bir psikomotor beceri öğretir gibi tüm adımların tek tek üzerinde durulmalıdır. Nasıl ki bisiklet sürmeyi öğreteceksek önce “bisiklet nedir, ne gibi parçaları var, nasıl sürülür, bisiklet sürerken nelere dikkat edilmelidir, bisikleti istediğimiz gibi süremezsek ne olur ve o durumda ne yapılmalıdır” gibi sorulara yönelik bilgi ve becerilerin aşama aşama anlatılması ve uygulama yaptırılması gerekliyse bilişsel becerilerde de benzer bir yol izlenmelidir. Eğitim sürecinin sonunda bireyin kendi başına uygulama yapması istenmeli; geri bildirim, son düzeltme ve uyarılarla becerinin istenen düzeye gelmesi için çalışılmalıdır.

Etkinliklerin Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar:

- *Örneklere yer verme:* Kullanılacak yazılı anlatım etkinliklerinde öğrencilerden beklenen türden iyi örneklerin onlara gösterilmesi faydalı olacaktır (Imhoof ve Hudson, 1975). Çünkü neyi, niye ve nasıl yapacağını anlayamayan bir bireyden istenen davranışı yapmasını beklemek de doğru değildir. Örnekler kalıcı öğrenmede oldukça etkili bir faktördür. Çünkü beyin gördüğü örneklerle daha kolay anlam oluşturmaktadır. Onlar yoluyla sağlanan öğrenmeleri birey başka durumlara daha kolay aktarabilmektedir (Onan, 2016). Dolayısıyla edinilen bilgi veya becerilerin birçok farklı uygulaması yapılarak kalıcılık daha iyi bir şekilde sağlanabilir. Örnek verilirken ilk olarak doğru şekilde yapılanlara yer vermek, tam örnekler görüldükten sonra yarım bırakılanlarla uygulamaya devam etmek uygulamanın etkililiğini arttıracaktır. Gerekli görülürse örneklerin altına açıklamalar da eklenebilir. Özellikle öğrencilerin ilk kez karşılaştığı uygulamalarda bu açıklamalar aydınlatıcı olacaktır. Hep tam ve iyi örnekleri öğrencilerle paylaşmak onlardan da benzer örnekler oluşturmalarını beklemek anlamına gelir. Şüphesiz öğrencilerden beklenen şey budur ama bunun nihai hedef olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Öğrencilerin ilk uygulamalarda iyi örnekler ortaya koymaları çoğunlukla mümkün olmaz. Bu açıdan eksik/olumsuz yönleri bulunan örnekleri de öğrencilerle paylaşmak önemlidir. Bu şekilde beceri eğitim sürecinde çalışmaların nasıl yapılacağı yanında nasıl yapılmaması gerektiği de öğrencilere gösterilmiş olacaktır. Bu da öğrencilere hatalar yapabilecekleri konusunda alan tanırken onları olası yanlışlar konusunda önceden bilinçlendirecektir.
- *Kolaydan zora sıralama:* Birey, bilgiyi derinlemesine işlemesini gerektirmeyen uyarıcıları daha kolay öğreneceği için bu tip içerikler önce; özel çaba göstermesi gerekenler ise daha sonra uygulanmalıdır (Şimşek, 2009). Bu şekilde öğrenci önce kolay örneklerle karşılaşacağı için öz güvenini geliştirebilecek sonra daha zor çalışmaları yapmak için de güdülenecektir. Dolayısıyla bu sıralama öğrencinin motivasyonunu ve dikkatini arttıracaktır. Ancak bazı

durumlarda bu sıralamayı kısmen bozmak da dikkat artırma konusunda farklı bir yöntem olarak kullanılabilir. Etkinlik başında kolay birkaç uygulama üzerinde durup bu örneklerle uygulamanın mantığını kavratarak ardından orta, zor ve sonunda tekrar kolay örneklere yer verilebilir.

- *Bilinenden bilinmeyene sıralama*: Zihinsel yapılanmanın doğası gereği insan beyni yeni bilgileri bildikleriyle ilişkilendirerek kaydeder, kalıcı hâle getirir. Derslerde yapılan ön bilgi tekrarının daha önce oluşan nöral ağları harekete geçirmeyi amaçladığı, böylelikle de hatırlamayı kolaylaştırdığı bilinmektedir (Keleş ve Çepni, 2006). Öğrencilere öğretilecek beceri yeni olsa bile hazırlanacak ilk etkinlikler aşına oldukları çalışmalardan seçilirse öğrencilerin yeni beceriye uyum sağlamaları kolaylaşacaktır. Bu şekilde bir başlangıç öğrencilerin motivasyonunu artıracak ve odaklanmalarını sağlayacaktır.
- *Sarmallık*: Sarmallığı sağlamak için her bir becerinin alt boyutundan başlayarak üzerine her adımda yeni boyutlar eklenmesi gerekmektedir. Örneğin cümle kurma becerisinde etkinlik hazırlarken öncelikle basit yapıda cümleler kurulması, sonra birleşik ve bağlı cümlelerin istenmesi ardından da farklı konu ve kelimeler ile bu becerinin uygulanmasına devam edilmesi sarmal yapının oluşumunu sağlayacaktır. Ayrıca ilk olarak öğrencilerden, bir kısmı yapılmış bir etkinliği tamamlamaları, sonra bazı ipuçları (altını çizme, koyu yazma vb.) verilen bir etkinliğin tamamını yapmaları istenmeli, son olarak da öğrencilerin, öğrendiklerinin hepsini uygulayacakları bir etkinliğe yer verilmelidir. Öğrenciler, bu şekilde bir beceriyi kazanma sürecini adım adım yaşayacaklar ve o beceriyi edinmiş olacaklardır.
- *Biçimsel özellikler*: Etkinliklerin biçimsel özellikleri de uygulamanın yeterince başarılı olmasındaki önemli unsurlar arasında yer alır. Sayfa düzeni, satır uzunlukları, görsellerin kullanımı, renklendirilmesi sınıf düzeyine göre olmalıdır. Bu düzenlemeleri yaparken alanyazındaki bilgiler ve öğretmenin sınıf içi tecrübeleri kullanılabileceği gibi örnek etkinlikler hazırlanıp öğrencilerin seçimine de sunabilir.

5. Dereceli Puanlama Anahtarı Hazırlama

Dereceli puanlama anahtarları farklı türleri olan ve yazma becerisi gibi öğrencilerin ürün üretmesine bağlı becerilerde sıklıkla kullanılan değerlendirme araçlarından biridir. Performans değerlendirmede kullanılan bu ölçme araçları, yanlışlıkları en aza indirir, performanslarla ilgili gerçekçi sonuçlar verir, böylece de olası güvenilirlik sorunlarını ortadan kaldırır (Parlak ve Doğan, 2014). Haftalık her etkinlik için dereceli puanlama anahtarı kullanmak zaman ve uygulama kolaylığı açısından olanaklı olmadığı için öğrencilerin ürün oluşturduğu çalışmalarda bu puanlama anahtarlarını tercih etmek daha doğru olacaktır. Öğrencinin ürün oluşturmadığı etkinlikler için ise cevap anahtarları hazırlanmasının yeterli olacağı söylenebilir.

Cevap anahtarı ve dereceli puanlama anahtarları görevlerle birlikte hazırlanmalı, sonrasında uzman görüşüne sunulup deneme uygulamasıyla güncellenmeli ve bu anahtarlarda gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Mümkünse dereceli puanlama anahtarlarına alt, orta ve üst düzeylerden örnek öğrenci yanıtları eklemek, puanlayıcı için daha aydınlatıcı olacaktır.

Dereceli puanlama anahtarının bir diğer işlevi de öğrencilerin uygulama öncesinde onlardan ne beklendiğini bilmelerini sağlamasıdır. Her çalışma öncesi dereceli puanlama anahtarının en azından ölçütleri öğrencilerle paylaşılırsa daha doğru bir ölçme-değerlendirme süreci yaşanır.

6. Uygulayıcı Kılavuzu Hazırlama

Uygulamalar her zaman uygulamayı hazırlayanlar tarafından yapılamayabilir. Böyle durumlar için bir uygulayıcı kılavuzu hazırlamak; uygulayan kişiden kaynaklanabilecek farklılıkların ortadan kalkmasına ve uygulamanın etkililiğinin artmasına olanak tanıyacaktır. Uygulayıcı kılavuzunda konuyla ilgili genel bilgilerin yanında etkinliklerin içeriklerinin ve gerekiyorsa tek tek örnekler üzerinden açıklamaların bulunmasında yarar vardır. Kılavuz birçok farklı formatta hazırlanabilir, bu süreçte dikkat edilmesi gereken nokta kılavuzun anlaşılır ve kolay okunabilir olmasıdır. Kılavuz hazırlanırken bu kılavuzu kullanacak herkesin orada yer alan açıklamalardan aynı şeyleri anlaması ve tasarlanan eğitimi, hazırlayıcının planladığı gibi yerine getirebilmesi amaçlanmalıdır. Böylece hazırlanan eğitim içeriği, uygulayan şahıslara göre değişiklik göstermeyecek yani standartlaşacaktır.

7. Hazırlanan Etkinlikleri Uzman Görüşüne Sunma

Uzman görüşü alma, hazırlanacak çalışmanın en önemli adımlarından biridir. Farklı uzmanlara başvurularak onlardan çalışmanın birçok yönüne ilişkin görüş istenmelidir. Uzman görüşü almak için, ölçme aracı geliştirme sürecinde olduğu gibi, en az üç en fazla yedi uzmana başvurulmalıdır (Sönmez, 2005). Görüş alınacak uzmanların bahsi geçen alanda, çalışmış olması gerekir. Türkçe eğitimi için düşünülecek olursa yazma becerisi ile ilgili görüş alınacak kişilerin bu beceri üzerinde çalışmalarının olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Böylece çalışmayla ilgili daha faydalı görüş ve önerilere ulaşılması mümkün olacaktır.

Etkinliklerde kullanılacak cümle, paragraf ve metinlerin içerikleri, uzunlukları, bu metinlerde kullanılan söz varlıkları ve cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygunluğuna ve bu maddelerin etkinliğin içeriğiyle uyumuna dair uzman görüşü alınmalıdır. Ayrıca etkinliklerin puanlanması ve değerlendirilmesi süreçlerine yönelik kullanılacak puanlama anahtarlarıyla ilgili olarak ölçme-değerlendirme uzmanlarının görüşüne başvurulmalıdır.

8. Değişiklikleri Uygulama

Uzman görüşleri doğrultusunda materyal ve puanlama anahtarları üzerinde gerekli değişiklikler yapılır. Materyallerin son hâlleri tekrar uzman görüşüne sunulabilir. Bu aşamada ulaşılabiliyorsa öncekinden farklı alan uzmanlarının da sürece dâhil edilmesi materyalin farklı görüşlerle zenginleştirilmesini sağlaması açısından faydalı olacaktır. Bu şekilde görüşü alınan ilk uzmanların uygun gördükleri içeriklerle ilgili yeni uzmanların fikirlerinin aynı olup olmadığına ve uygun görülen içeriğin tasarlanan etkinlik içindeki durumuna da bakılabilecektir. Farklı uzmanlara ulaşılamıyorsa daha önce görüş bildiren uzmanlardan tekrar görüş alınması da materyale son şeklinin verilmesine katkı sağlayacaktır.

9. Deneme Uygulaması Yapma

Deneme uygulaması nasıl ki test geliştirme sürecinde hazırlanan ölçme aracının niteliklerini analizler yoluyla belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak için uygulanıyorsa (Baykul, 2015) öğretim materyali hazırlama sürecinde de materyalin içeriğinin hedef kitleye ve hazırlanma amacına uygunluğunu, etkinlik içeriklerinin ve kullanılan metinlerin anlaşılabilirliğini tespit etmek için yapılmaktadır. Bu adım, çalışmaya son şeklinin verilmesindeki en önemli aşamalardan biridir. Çünkü her ne kadar uzman görüşlerine başvurulsa da hiçbir materyalin uygulanmadan önce son şeklini aldığı söylenemez. Deneme uygulaması araştırmacıyı bazı durumlarda içeriği tamamen değiştirmeye, bazen de kısmi değişikliklere yönlendirebilir. Bu aşamada her bir etkinlik ve örnek için uygulama sırasında sınıf içinde gözlemlenen durumlar kaydedilebilir. Uygulama esnasında ve sonrasında öğrencilerin görüşleri ve tepkileri ile uygulayıcının görüşleri de alınmalıdır. Deneme uygulaması bittikten sonra tüm görüş ve öneriler derlenir, yine alan ve ölçme-değerlendirme uzmanlarıyla görüşülerek gerekli değişiklikler yapılır ve eğitim materyali asıl uygulamaya hazır hâle getirilir.

10. Asıl Uygulamayı Yapma

Son şekli verilen materyal belirlenen gruba/gruplara uygulanır. Hazırlanan içeriklerde gruptaki öğrenci sayısı ve düzeylerine göre gerekli değişiklikler yapılabilir. Örneğin daha kalabalık gruplara uygulama yapılacaksa etkinliklerin uygulanış şekilleri veya etkinlik sayıları değiştirilebilir. Her uygulamada, farklı durumlarla karşılaşılabilmesi için süreçte yeni gelişen koşullar göz önünde bulundurularak uygulamanın en sağlıklı şekilde yapılmasını sağlayacak değişiklikler hayata geçirilmelidir.

11. Dönüt Verme

İstenen düzeyde öğrenme sağlanması için öğrencilere ne düzeyde olduklarına ilişkin dönüt vermek gerekmektedir (Yıldız, 2016). Uygulamada yapılan her bir çalışma ile ilgili sınıfta öğrencilere toplu veya bireysel dönüt verilmelidir. Sınıf mevcutları bireysel dönütü zorlaştırıyorsa ev ödevi gibi ek çalışmalar yoluyla en azından onlara yazılı dönüt ulaştırılabilir. Geri bildirim uygulamadan

hemen sonra veya en fazla bir hafta sonra verilmesi daha etkili olmasını sağlayacaktır (Çetinkaya, 2019).

Yazma çalışmalarında dönüt bir sonraki aşamaya geçilebilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Yaptıkları çalışmalarla ilgili dönüt alan öğrenciler doğru yaptıklarını devam ettirmek ve bunların sayısını artırmak; hatalı oldukları durumları düzeltmek ve bunların sayısını azaltmak için çaba harcayarak yazma becerisinde ilerlemeler kaydedebilecektir. Eğer öğrenci yaptığı çalışmalarla ilgili dönüt alamazsa davranışlarında beklenen değişiklikleri yapamayacağı için istenen düzeyde bir ilerleme kaydedemez. Eğitimin amacına ulaşması ve planlanan düzeyde öğrenme sağlanabilmesi için öğrencilere mutlaka dönüt verilmelidir.

Beceri gelişiminde yapılacak her uygulamada yukarıda sıralanan adımların izlenmesinin hem süreci daha sağlıklı planlama ve yürütme hem de beklenen düzeyde davranış değişikliği oluşturma açısından olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın amacına göre yukarıda belirtilen adımlarda bazı değişiklikler yapılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Cümle ve Paragraf Yazma Öğretimi

Her tür öğretimde olduğu gibi yazma becerisinin öğretiminde de sürecin alt boyutlarını belirlemenin beceri gelişimini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Yazma becerisinin alt boyutları parçadan bütüne ve basitten karmaşığa düşünülürse cümle, paragraf ve metin olacaktır. Her bir alt boyut kendi içinde tür, işlev, kullanım yeri ve amacına göre başka boyutlara da ayrılabilir.

Yazılı anlatımın geliştirilmesi sürecinde öncelikle yazıyı oluşturan en küçük yapı olan cümle üzerinde çalışılmalıdır. Cümle; bir düşünceyi, duyguyu, dileği veya olayı tam olarak hüküm hâlinde bildiren kelimelerden oluşan bütündür (Karaalioğlu, 1976). Cümlelerin anlaşılmadığı, anlatmak istediğini açık bir şekilde anlatamadığı yazılarda daha büyük anlam birimlerinin anlaşılır olmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bu nedenle cümle düzeyinden başlayarak anlatımı geliştirmenin ve anlaşılır hâle getirmenin, paragraf ve metin düzeyindeki anlatım karmaşasına da çözüm olabileceği düşünülmektedir. Cümle yazma becerisinin yazma eğitimine dâhil edilmesinin nedeni yapı ve anlam bakımından eksiksiz cümle kurmayı öğrenen bireylerin yazdıkları tüm metinlerde düşüncelerini daha doğru aktaracak olmalarıdır. Çünkü cümlelerin sağlamlığı ile anlatımdaki başarı arasında sıkı bir etkileşim bulunmaktadır (Özdemir ve Binyazar, 1998). Bu nedenle öğrencilere cümle yazma becerisi öğretilirken yapı olarak sağlam cümleler kurmanın yanında fikirleri sınırlandırma, genişletme, sıralama ve organize etmeye yönelik çalışmalar yapılmasının da gerekli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca yapı olarak sağlam cümleler kurmanın yanında cümlelerin metin içindeki yerleri ve özelliklerinin de bilinmesi gerekmektedir. Çünkü öğrenci hangi metin yapısını öğreniyorsa o metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerindeki cümlelerin özelliklerini bilmeden bu bölümleri istenen niteliklerde oluşturamayacaktır. Mesela paragrafın giriş cümlesi anlaşılır, okuyucuyu

etkileyici olmalıdır (Kantemir, 1991). Paragrafın gelişme cümleleri konuya açıklık getirmeli, ayrıntı içermeli; sonuç cümlesi ise bütün fikirleri birleştiren nitelikte olmalıdır. Cümle ile ilgili çeşitli etkinlikler yaptırılarak verilecek eğitimle bireyler, anlamlı ve kurallı; konuya, içinde bulunulan duruma, metnin yazılış amacına ve okuyucuya göre uygun uzunlukta, paragrafın ve metnin bölümlerinin gerektirdiği özelliklerde cümleler kurmayı öğreneceklerdir. İyi cümlelerin, yerinde kullanılan iyi seçilmiş kelimelerden; iyi paragrafların, iyi cümlelerden; iyi bir yazının ise iyi yazılmış paragraflardan oluştuğu düşünülürse iyi cümle kurmanın önemi anlaşılacaktır (Tansel, 1978). Bu kapsamda cümle kurma becerisini geliştirmeden daha üst yapılarda istenilen düzeyde yazılar yazılamayabileceği gerçeğinden hareketle yazma çalışmalarının temelinde cümle çalışmalarına yer verilmesinin uygun olacağı söylenebilir.

Yazılı anlatım eğitiminin bir boyutu olarak ele alınabilecek paragraf, bir fikri anlatan cümleler topluluğu veya ana fikirle bağlantılı cümleler kümesi olarak tanımlanabilir (Kantemir, 1991). Paragraf, bir ana düşünceyi anlatan cümleler toplamıdır ve kendi içinde bir bütün olduğu gibi daha geniş bir kompozisyonun da alt bölümüdür (Sullivan, 1967). Paragrafa dair eğitim almamış ve paragrafın kuruluş amacını, yapısını öğrenmemiş bireylerin, metin yazarken ya bir paragrafı birden fazla paragrafa böldüğü ya da birden fazla paragrafı birleştirdiği görülmektedir (Özdemir ve Binyazar, 1998). Bundan dolayı bireylerin, paragrafın yapısını ve işlevlerini öğrenmesi, hem metnin paragrafları arasında hem de paragrafın kendi içinde bütünlük oluşturmasına katkı sağlamaktadır. Böylece metin daha rahat okunmakta ve anlaşılmaktadır.

Paragraf, yapısı yönüyle bir fikir minyatürüdür (Tansel, 1978). Birden çok paragraftan oluşan metinde yer alan bütün unsurlar paragrafta da bulunur. Birden çok paragraftan oluşan metinlerde giriş, gelişme ve sonuç paragrafları; paragrafta ise giriş, gelişme ve sonuç cümleleri yer alır (Yörük, 1976). Yazının tümünde nasıl ana fikir cümlesi varsa paragrafta da vardır. Paragrafların kendi içindeki anlam birliğinin oluşturulması paragraftaki her cümlenin ana fikir cümlesine bağlanmasıyla sağlanmaktadır (Kantemir, 1991; Karaalioğlu, 1976). Paragrafta yer alan her cümle kendinden önceki ve sonrakine dil ve düşünüş yönünden bağlanmalıdır (Özdemir, 1999). Metnin hem yapısal hem de anlamsal uyumunu sağlayan unsurların doğru kullanımı, paragrafın yapısının doğru kurulmasını sağlamakta; bu ise metnin sağlam bir yapı üzerine kurulması açısından önemli bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

Yazma becerisinin gelişimi için bahsi geçen süreçlerin yeteri kadar dikkate alınmaması yazılı anlatım becerisinin gelişimini olumsuz etkilemektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019) incelendiğinde Programda, cümle çalışmalarına, müstakil paragraf yazmaya, paragrafın yapısına yönelik herhangi bir kazanım veya açıklama yer almadığı göze çarpmaktadır. Paragrafla ilişkili olan yalnızca anlatım biçimlerini kullanmaya yönelik bir kazanım bulunmakta

ancak bu kazanım da sadece 7 ve 8. sınıfta yer almaktadır. Öğrenciler ortaokul veya liseye geldiklerinde, yazılı anlatım öğretim sürecini doğru şekilde deneyimlemiş oldukları varsayılarak onların cümle ve paragraf yazma becerilerini kazandıkları düşünülmekte ve buna göre uygulamalar yapılmaktadır. Bu durum da temel becerileri kazanamamış bireylerin ileri uygulamalarda sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta, alt bilgi ve becerilerdeki eksiklikleri tespit edip tamamlamak ve yazılı anlatım eğitimine bu şekilde devam etmektir. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin cümle ve paragraf yazma konusunda eksiklikleri olduğunu ortaya koymaktadır (Bedirhanoglu, 2010; Güngör, 2020; Yasul, 2014; Yekeler, 2015).

Cümle ve paragraf yazma becerisinin eğitimine ilişkin çalışmalar incelendiğinde yazılı anlatım becerisinin geliştirilme sürecinin cümle, paragraf ve metin sıralamasıyla olması gerektiği ifade edildiği ancak cümle ve paragraf yazma eğitimine, bu eğitimin alanda uygulanışına yönelik oldukça az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Öğrencilerin istenen düzeyde yazılı anlatım becerisine sahip olması için en küçük birimden başlayarak tüm yazma süreçlerini öğrenmesi ve deneyimlemesi gerektiği düşünülmektedir (Göğüş, 1978; Özdemir, 1993; Tansel, 1978). Yazılı anlatım becerisinin istenen düzeyde gelişmediğine dair yapılan tespitlerin birçoğundaki temel sebebin, yazma sürecine uygun bir eğitim verilmemesi olduğu görülmektedir (Arı, 2008; Bağcı, 2007; Can, 2012; Koç, 2009; Tekşan, 2001; Yasul, 2014; Yekeler, 2015). Bu nedenle cümle ve paragraf yazma eğitimine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Cümle ve paragraf yazma becerisinin öğretimi için öncelikle bazı sınırlamalar yapmaya ve tam bir amaç cümlesi oluşturmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçteki sınırlamalar farklı şekillerde yapılabilir. Bunlardan biri de dil işlevlerinden birini göz önüne alarak sınırlama yapmaktır. Bu şekilde sınırlama yapılacaksa öncelikle hangi dil işlevinin ele alınacağına karar verilmesi gerekmektedir. Böylece bu işleve uygun dil yapıları, cümle ve paragraf türleri seçilebilir ve eğitim içeriğinin süreye dağılımı da daha net belirlenebilir. Örneğin “bilgi verme işlevi”ne bağlı olarak “soru cümlesi, tanımlama cümlesi” gibi cümle türleri ve açıklama paragrafına ilişkin uygulama planına yer verilebilir. Hazırlanacak cümle ve paragraf yazma etkinliklerinde neyin, neden, nasıl öğretilebileceğine ilişkin açıklamalar şu şekildedir:

1. Uygulama - Hazırlık Çalışması - Konuya ve Eğitime Hazırlık:

Bu aşamada analogi, listeleme gibi farklı tekniklerle öğrencilere toplamda kaç uygulamadan oluşan, nasıl bir etkinlik yapılacağı, hangi adımda nelerin ele alınacağı ve neyi, niçin öğrenecekleri anlatılmalıdır. Örneğin hazırlık çalışmalarında, yazma çalışmaları ile yemek yapma süreci arasında analogi kurulabilir veya yapılacak uygulamaların yer aldığı bir listenin boş bırakılan adımları öğrencilerle birlikte doldurulabilir. Bu çalışmalarda amaç dikkat ve motivasyonu artırmaktır. Ayrıca genel şablonu görmek ve yol haritasından haberdar olmak katılımcının zihinsel düzenleme

yapmasına da katkı sağlayabilir. Süreçte öğretim ilerledikçe birey başta oluşturduğu zihin şablonlarına bilgi ve becerileri kaydedebilir ve bu şekilde sistemli bir öğretim yapılması sağlanabilir.

2. Uygulama - Cümle Çalışması:

Başlangıçta karışık kelimelerden anlamlı ve kurallı cümle kurma çalışmalarının yer alması tercih edilebilir. Buradaki amaç eğitimin bilinenden bilinmeyene ilkesine uygun hareket etmektir. Sonraki etkinlikler öğrencilerin sık karşılaştığı uygulamalar olmayabileceği için ilk uygulama onları çalışmaya ısındıracak ve onların öz güvenlerini destekleyecek nitelikte seçilmelidir. Karışık kelimelerden anlamlı ve kurallı cümle kurma çalışmalarında ilk olarak ek almış kelimeleri öğrencilerin yalnızca sıralayıp anlamlı bütün oluşturmaları istenebilecekken sonraki etkinliklerde kelimelerin çekim ekleri çıkarılarak öğrencilere aynı kelimelerle ne kadar farklı anlamlı bütünler oluşturabilecekleri fark ettirilebilir.

Cümleye ifade ve cümle ekleme çalışmalarında öğrencilerin cümle genişletmeyi deneyimlemeleri ve kendi yazılarında fikirlerini cümlelere yerleştirirken çeşitli yollar kullanabileceklerini fark etmeleri sağlanabilir. Bu uygulamalarda öğrenciler ilk olarak verilen ifade ve cümleleri, verilen cümlelere ekleyebilir sonra da kendi istedikleri eklemeleri yapacakları örneklerle karşılaşabilirler.

3. Uygulama - Cümle Çalışması:

Cümle çalışmaları paragrafa geçiş sürecinde önemli bir rol oynadığı için daha ayrıntılı etkinliklere yer verilmesinde yarar vardır. Çalışmada hangi paragraf türü ele alınacaksa onunla ilişkili cümle türleri göz önünde bulundurularak etkinlikler tasarlanmalıdır. Örneğin çalışmada açıklama paragrafını ele alınacaksa tanım, karşılaştırma, soru gibi cümle türlerine yer verilebilir. Mesela tartışma paragrafları üzerinde çalışılacaksa da karşılaştırma, sebep-sonuç cümleleriyle ilgili etkinlikler yapmak daha faydalı olabilecektir.

Cümlelerin anahtar sözcükleri ve anahtar sözcüklerle cümle kurma etkinlikleri daha sonraki çalışmalara zemin oluşturması amacıyla tercih edilebilir. Cümlede anahtar sözcükleri belirleme çalışmaları cümlelerdeki fikirleri oluşturan temel yapıları anlamak ve cümlenin vermek istediği mesaja odaklanmak açısından oldukça önemlidir. Aynı şekilde, verilen anahtar kelimelerle cümle kurma çalışmaları da odaklanılması gereken fikri belirleme ve cümleyi anlatım açısından zenginleştirme olanağı tanıdığı için öğrencileri sonraki çalışmalara hazırlayacaktır.

4. Uygulama - Paragraftaki Düşünceler:

Paragraflar belli bir konunun tek bir yönüne değinen düşüncelerin sistemli bir şekilde bir araya gelmesinden oluşur. Öğrencilerin bu düşünceleri ayrı ayrı tespit ederek aralarındaki ilişkiyi anlamasının onların yazma sürecine rehberlik edeceği söylenebilir. Dolayısıyla bu etkinliklere

öncelikle paragraflarda yer alan düşüncelerin belirlenip bu düşüncelerin aralarındaki ilişkinin incelendiği örnekler eklenebilir. Sonra da paragraftaki düşüncelerin ve düşünceler arasındaki ilişkilerin öğrenciler tarafından adım adım tespit edileceği çalışmalara yer verilebilir. Tespit edilen düşüncelerdeki anahtar kelimeleri bulmak öğrencilerin, paragrafın konusunu bulmasına katkı sağlayacaktır. Bu şekilde, oluşturacakları paragraflarda anahtar kelime kullanımına ve bunların konu ile ilişkisine öğrencilerin dikkat etmeleri sağlanabilecektir.

5. Uygulama - Konunun Aynı Yönüne Değinen Düşünceler:

Öğrencilerin paragraf oluştururken verilen konuyla ilgili var olan düşüncelerinden bir araya gelebilecek nitelikte olanları seçmeleri gerekmektedir. Yazma amacına göre düşünceleri arasından seçim yapma becerisinin kazandırılması adına öğrencilere öncelikle aynı konunun farklı yönlerine değinen cümlelerin olduğu birçok cümle verilip öğrencilerden bu cümlelerin hangilerinin bir paragrafta bulunabileceğini tespit etmeleri istenebilir. Bu şekilde hem zihinsel planlama hem de konu bütünlüğünü sağlama adına ciddi bir farkındalık oluşturulması mümkün olabilir. Burada, bir önceki çalışmada incelenen paragraflarda olduğu gibi, seçilen cümlelerin anahtar kelimeleri ve konularının tespit edilmesi istenerek önceki ve sonraki çalışmalar arasında geçiş ve bağlantılar sağlanabilir.

6. Uygulama - Paragrafta Ana Fikir:

Her metnin yazılış amacı ve karşıya aktarmak istediği bir ana fikri vardır. Ana fikir yazarın ele aldığı konuyu kendi görüş, anlayış ve sezgisine göre işleyerek oluşturduğu ve okuyucu tarafından anlaşılmasını istediği fikirdir (Öner, 2008). Ana fikrin oluşturulup kâğıda dökülmesi paragraf yazma öğretiminin de en önemli adımlarından biridir. Hangi tür olursa olsun her metnin yazılış amacının belirlenmesi ve işlevine göre fikirler arasından seçim yapılarak ana fikir cümlesinin oluşturulması gerekmektedir (Can, 2012). Ana fikir, paragrafın farklı yerlerinde bulunabilir. Kimi zaman ilk cümlede yer alır, anlatımda tündengelim yolu izlenir; kimi zaman tümevarım yoluyla son cümleye yerleştirilir. Bazen de paragrafın tamamına yayılmış bir şekildedir, böyle paragraflarda tüm cümlelerin içinde okuyucuyu ana fikre götüren ifadeler yer alır (Koç, 2009). Öğrencilerin paragraf oluştururken kurdukları her bir cümlelerin onların ana fikrine hizmet etmesi gerektiğini fark etmeleri için onlardan daha önce incelenen ve üzerinde çalışılan paragrafların ana fikrini bulmaları istenebilir. Anahtar kelime ve konu tespit çalışmalarının ana fikri bulmaya katkısı fark ettirmeye çalışılarak paragraf bütünlüğüne dikkat çekilmeye çalışılabilir. Böyle örnekler üzerinde durulduktan sonra birey, kendi oluşturacağı paragraflarda da bilinçli seçimler yaparak uygun ana fikir cümlesini yazacak ve metnin doğru yerine yerleştirebilecektir.

7. Uygulama - Paragrafta Yapıyı Kavrama:

Paragrafın yapısal bütünlüğü, genellikle şekil özellikleriyle ilişkilendirilse de aslında organizasyon becerisiyle ilgilidir. Konu hakkındaki bilgilerini, kendi belirlediği ana fikri anlatmaya en

uygun şekilde sıralayıp birleştirebilen bireyler, paragrafın yapısını da sağlam bir şekilde kurmuş olacaktır. Nasıl ki bir mimar plan yapmadan bina inşa edemiyorsa plan yapılmadan yazı da yazılamaz. Çünkü plan yapılmadan yazılan yazı, temelsiz bir bina çökmeye mahkûmdur (Bağcı, 2007). Paragrafta yapıyı oluşturan unsurlar giriş, gelişme ve sonuç cümleleridir. Giriş cümlesi/cümleleri geliştirilebilir yönü/yönleri olan bir cümle olmalıdır. Bu şekilde paragrafın gelişme bölümünde giriş cümlesini destekleyecek fikirlere yer verilebilir. İyi yapılandırılmış bir paragrafta ana fikri destekleyen, açıklayan, örneklendiren yeteri kadar ayrıntılandırılmış destekleyici cümlelerin yer aldığı bir gelişme bölümü bulunur (Altuntaş ve Can, 2017). Sonuç cümlesi/cümleleri ise ana fikri özetleyen ve verilmek istenen mesajı en etkili şekilde veren cümle olmalıdır (Kılıç, 2017). Sonuç cümlesi/cümleleri yazılmazsa veya doğru özelliklere sahip sonuç cümlesi kurulamazsa paragraf neticelendirilmemiş olacaktır. Bu durum da okuyanın paragrafta yer alan bilgi, düşünce ve duyguları anlamlandırma sürecinde sıkıntılar yaşamasına sebep olabilir. Belirtilen özelliklere sahip bir paragrafta daha anlaşılır bir yapı olacaktır. Bu nedenle hem önce incelenen paragraflarda hem de yeni karşılaşılan örnekler üzerinde yapıyı tespit etmek ve yapıyı oluşturan her bir bölümde ele alınan konuyla ilişkili olarak nelere değinildiğine, bunların birbirleriyle bağlantısının nasıl kurulduğuna odaklanmak öğrencilerde farkındalık oluşturulabilir. Bu şekilde öğrenciler kendi oluşturacakları paragraflarda da doğru planlama ve yapı kurma süreçlerini yaşayabilirler.

Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler

İnsanın nasıl öğrendiğini, öğrenme sürecinde insan beyninin nasıl işlediğini bilmek, yürütülecek eğitim çalışmalarının planlaması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında yazma becerisinin öğretiminde de zihinsel süreçlerin dikkate alınması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Her bir öğrencinin zihinsel süreçleri nasıl yaşadığına dikkat edilmesi ve öğrenme süreçlerinin buna göre planlanması yazma becerisinin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Ortaokul öğrencilerinin yazma becerilerinin geliştirilmesi için hazırlanan eğitim programında, cümle ve paragraf yazma becerilerinin yapısına hâkim olmak önemlidir. Neyin öğretileceği; öğretilecek becerinin hangi adımları, alt becerileri ve boyutları içerdiği ayrıntılı bir şekilde ortaya koyulmalı ve eğitim içeriği bunlara göre hazırlanmalıdır. Cümle ve paragraf yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanırken temel cümle yapısı, cümle türleri, cümlede anahtar kelimeler, paragraftaki düşünceler, bunların arasındaki ilişki, paragrafta konu, ana fikir ve yapı alt adımlarının tek tek ele alınması ve her bir adım için etkinlikler tasarlanması gerekmektedir.

Yazma, geliştirilmesi en karmaşık olan dil becerilerindendir (Calp, 2010; Çakır, 2003). Bu becerinin geliştirilmesi için birçok farklı yaklaşım, yöntem ve teknik kullanılmaktadır. Bunların ne kadar etkili olduğu ve nasıl uygulanacağı ile ilgili de farklı çalışmalar yapılmaktadır (Anılan, 2005; Kardaş, 2013; Maltepe, 2006; Özdemir, 2014; Özkara, 2007; Sever, 2019; Şahin, 2004; Ülper, 2008;

Yıldırım, 2019). Bu çalışmalar yazma becerisinin geliştirilmesi sürecinde farklı yaklaşım, yöntem ve teknikleri genellikle metin yazma uygulamaları üzerinde ele almaktadır. Bu durum da uygulamaya katılan bireylerin metin yazma sürecine belirli bir düzeyde katkı sağlasa da cümle ve paragraf yazma becerilerinde muhtemel eksiklikleri hakkında bilgi vermemektedir. Hâlbuki cümleden paragraf, paragraftan metne yönelik yapılacak uygulamaların daha basit yapılarda kazanılan becerilerin karmaşık yapılara aktarılmasına imkân vereceği söylenebilir. Bu çalışmada söz konusu sıralama dikkate alınarak cümle ve paragraf yazma becerisine yönelik eğitim içeriklerinin nasıl hazırlanması ve neleri kapsamı gerektiğine yönelik bir öneri ortaya konmaktadır.

Çalışma kapsamında şu öneriler geliştirilmiştir:

Beynin öğrenme sistemine uymayan hiçbir yaşantı kalıcı değildir. Bu nedenle beceri eğitiminde bu sisteme uygun öğretim süreçleri hazırlanmalıdır.

Geliştirilecek becerinin yapısına hâkim olduktan sonra eğitim içeriği hazırlanmalıdır. Bu şekilde yola çıkmak daha etkili bir materyal hazırlanmasına olanak tanıyacaktır.

Yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda öncelikle cümle kurma becerisini geliştirme, sonrasında paragraf yazma ve ardından da metin oluşturmaya yönelik uygulamalar ele alınmalıdır. Böylece hem eğitim ilkeleriyle uyumlu hem de zihin yapılanmasına uygun bir eğitim sırası izlenecektir.

Cümle ve paragraf yazma becerisini geliştirmek için hazırlanacak eğitimde süreyi, etkiyi azaltacak kadar uzatmamak için işlev ve tür sınırlaması yapmak gerekmektedir. Gerekli süre varsa eğitim her bir işlev ve tür için ayrı ayrı planlanmalı yoksa öğrencilerin edindiği becerileri benzer durumlara aktarabilecekleri onlara hatırlatılmalı ve buna yönelik kısa etkinlikler uygulanmalıdır.

Yapılacak bütün yazma çalışmalarında doğru, yanlış; eksik olan, tam olmak üzere çeşitli örneklerin kullanımına, etkinliklerin kendi içinde ve birbirleri arasında kolaydan zora sıralanmasına ve etkinlikler arasındaki sarmal yapıya dikkat edilmelidir. Bu şekilde yapılacak eğitimlerin daha etkili olacağı söylenebilir.

Hazırlanan her bir eğitim içeriğinin yapısına ve uygulama şekline uygun olarak cevap anahtarı, dereceli puanlama anahtarı, kontrol listesi, gözlem formu, akran/öz değerlendirme formu gibi değerlendirme araçları hazırlanmalıdır. Bu araçlar uygulama örnekleri ile birlikte hazırlanmalı ve o örneklerle benzer şekilde denenip düzeltilerek araçlara son şekli verilmelidir.

Hazırlanan eğitim içeriklerinin uygulayıcısı farklı kişiler olaksa uygulayıcı kılavuzları hazırlanmalıdır. Bu kılavuzlar tasarlanan eğitimin her bir basamağına ilişkin uygulama amacı ve literatür bilgisinin yanında, etkinliklere yönelik ayrıntılı açıklamalar da içermelidir.

Geri bildirim, yazma çalışmalarındaki en önemli aşamalardan biridir. Özellikle öğrencilerin ürün ortaya koyduğu uygulamalara bireysel dönüt verilmesi beceride istenen düzeye ulaşılmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Öğrenciler, doğru yaptıklarını görerek motive olacaklar, yanlışlarını düzelterek de öz denetim mekanizmalarını geliştirecekler ve böylece sonraki öğrenmeler için hazır duruma geleceklerdir. Geri bildirim ürününe yönelik, tanımlayıcı, açık ve anlaşılır, bireysel, daha sonra da faydalanabilmesi için yazılı olması ve ürünün hazırlanma sürecinden sonra çok vakit geçmeden verilmesi gerekmektedir (MEB, 2020). Bu nedenle cümle ve paragraf yazma becerisinin gelişiminde istenen düzeyde ilerleme kaydedebilmek için her uygulama sonrası geri bildirim verilmelidir.

Cümle ve paragraf yazma becerisine yönelik hazırlanan bu eğitim planı farklı içeriklerle veya etkinliklerle çeşitlendirilebilir. Yukarıda planlama süreci ve beceri eğitimine yönelik olarak sıralanan genel adımların, yazma becerisinin herhangi bir boyutunda, farklı işlevlerin öğretiminde de kullanılabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alkan, İ. & Bayri, N. (2017). Fen öğrenmeye yönelik motivasyon ile fen başarısı arasındaki ilişki üzerine bir meta analiz çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 865-874. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.1853>
- Altuntaş, B. & Can, R. (2017). Paragraf yazma becerilerini geliştirme üzerine bir uygulama. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12), 281-296. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/563924> sayfasından erişilmiştir.
- Arcagök, S. (2016). *Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki özerklik desteği algılarının motivasyon, girişimcilik ve yaratıcılık ile ilişkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Anılan, H. (2005). *Yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde kelime ağı oluşturma yönteminin etkililiği*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Arı, G. (2008). *Öğrencilerin hikâye edici metinlerinin çözümleyici puanlama yönergesine göre değerlendirilmesi (6 ve 7. sınıf örneği)*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bağcı, H. (2007). *Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım derslerine yönelik tutumları ile yazma becerileri üzerine bir araştırma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Baştuğ, M. (2015). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yazma eğilimi, tutumu ve yazma tutukluğunun yazma başarısı üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 73-88. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.4279>

- Batovski, D. A. (2008). How to write a review article. *Assumption University Journal of Technology*, 11(4), 199-203. [https://www.academia.edu/297574/How to Write a Review Article](https://www.academia.edu/297574/How_to_Write_a_Review_Article) sayfasından erişilmiştir.
- Baykul, Y. (2015). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: klâsik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baytekin, Ç. (2001). *Ne niçin neden öğreniyoruz ve öğretiyoruz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bedirhanoğlu, H. (2010). *İlköğretim 8. öğrencilerinin yazılı anlatımlarında görülen kurucu yanlışlıklarının sezdirilmesi ve cümlelerin doğru kuruluşlarının kavratılması*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Caine, N. C. & Caine G. (1995). Reinventing schools through brain-based learning. *Educational Leadership*, 52(7), 43-47. <https://eric.ed.gov/?id=EJ502910> sayfasından erişilmiştir.
- Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Can, R. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarında paragraf düzeyinde bağdaşıklık ve tutarlılık*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ceyhan, N. G. (2014). Süreç-odaklı yazma yaklaşımının yazma dersindeki yeri ve etkisi. *Dil Dergisi*, 163, 46-63. https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000206
- Coşkun, E. (2007). Türkçe öğretiminde metin bilgisi. A. Kırkkılıç & H. Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi içinde* (s. 231-283). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çakır, Ö. (2003). Yazma öğretiminde süreç yaklaşımına dayalı programın yazılı anlatım becerisini geliştirmedeki rolü: Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği. *Dil Dergisi*(122), 31-50. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/2807/> sayfasından erişilmiştir.
- Çetinkaya, G. (2019). Gözden geçirme ve düzeltme. N. Bayat (Ed.), *Yazma ve eğitimi içinde* (s. 159-174). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demir, M. K. & Budak, H. (2016). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin öz düzenleme, motivasyon, biliş üstü becerileri ile matematik dersi başarılarının arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 30-41. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/431975> sayfasından erişilmiştir.
- Demirel, Ö. (1999). *Türkçe öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğan, Y. (2020). Süreç temelli yazma eğitiminin bir boyutu olarak "hazırlık". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 326-342. <https://doi.org/10.16916/aded.677716>
- Engin, A. O., Özen, Ş. & Bayoğlu, V. (2009). Öğrencilerin okul öğrenme başarılarını etkileyen bazı temel değişkenler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 125-156. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/116097> sayfasından erişilmiştir.
- Eren, E. (2001). *Yönetim ve organizasyon*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

- Gariboğlu, K. (1979). *Örnekli kompozisyon bilgileri (Lise 1-2-3)*. İstanbul: Ser Ofset Basımevi.
- Göçer, A. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin süreç yaklaşımı ve metinsellik ölçütleri ekseninde değerlendirilmesi (Niğde Üniversitesi örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 271-290. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/817909> sayfasından erişilmiştir.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güngör, E. (2020). *6. sınıf öğrencilerinin derin yapı ve yüzey yapı bağlamında kurdukları cümle yapıları üzerine bir araştırma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Herdman, A. E. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4. <https://pdf4pro.com/amp/view/derleme-makale-yaz-m-nda-konferans-ve-bildiri-sunumu-561aad.html> sayfasından erişilmiştir.
- Imhoof, M. & Hudson, H. (1975). *From paragraph to essay developing composition writing*. Londra: Longman.
- Jensen, E. (2000). *Brain-based learning*. San Diego, CA: The Brain Store.
- Kantemir, E. (1991). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Karaalioğlu, S. K. (1976). *Sözlü- yazılı kompozisyon konuşmak ve yazmak sanatı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- Karatay, H. (2015). Süreç temelli yazma modelleri: Planlı yazma ve değerlendirme. M. Özbay (Ed.), *Yazma eğitimi içinde* (s. 21-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Kardaş, M. N. (2013). *İş birlikli öğrenme yönteminin sınıf öğretmeni adaylarının yazılı anlatım becerisine etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Keleş, E. & Çepni, S. (2006). Beyin ve öğrenme. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 3(2), 66-82. <https://www.tused.org/index.php/tused/article/view/494/425> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıç, Y. (2017). *Yazılı anlatım I-II*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kızgın, A. & Baştuğ, M. (2020). Okuma motivasyonu ve okuduğunu anlama becerisinin akademik başarıyı yordama düzeyi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 601-612. <https://doi.org/10.31464/jlere.767022>
- Koç, G. Ç. (2009). *Türkiye'de ve Batı'da paragraf yazma öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Maltepe, S. (2006). *Yaratıcı yazma yaklaşımı açısından Türkçe derslerindeki yazma süreçlerinin ve ürünlerinin değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB. (2020). *Öğretmenler için el kitabı- geri bildirim*. Ankara: MEB.
- Morrison, G. R., Kemp, J. E. & Ross, S. M. (2012). *Etkili öğretim tasarımı* (T. Adıgüzel, Çev.). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Onan, B. (2016). Türkçenin ana dili olarak öğretiminde beyin temelli yaklaşım. *ZfWT*, 8(1), 109-133. <https://www.dieweltdertuerken.org/admin/files/issues/775-3377-1-PB> sayfasından erişilmiştir.
- Özdemir, B. (2014). *Analitik Yazma ve Değerlendirme Modelinin Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerilerine ve yazma tutumlarına etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özdemir, E. (1993). *Örnekli ve uygulamalı yazılı anlatım dersleri "kompozisyon"*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özdemir, E. & Binyazar, A. (1998). *Yazma öğretimi yazma sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Özdemir, E. (1999). *Sözlü yazılı anlatım sanatı kompozisyon*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özden, Y. (2011). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özkara, Y. (2007). *6+1 Analitik Yazma ve Değerlendirme Modelinin 5. sınıf öğrencilerinin hikâye edici metin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Öner, S. (2008). *Kompozisyon sanatı örneklerle düzenli yazma ve konuşma*. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Parlak, B. & Doğan, N. (2014). Dereceli puanlama anahtarı ve puanlama anahtarından elde edilen puanların uyum düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 189-197. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/88-published> sayfasından erişilmiştir.
- Polat, M. (2014). Beyin temelli öğrenmenin açılımı nedir? *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 265-274. <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/28.polat> sayfasından erişilmiştir.
- Senemoğlu, N., Gömlüksiz, M. & Üstündağ, T. (2001). *İlköğretimde etkili öğretme ve öğrenme öğretmen el kitabı modül 1 - öğrenmenin oluşumu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Seven, M. A. & Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 189-212. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/32119> sayfasından erişilmiştir.
- Sever, E. (2019). *İş birliğine dayalı öğrenmenin yazılı anlatıma, öz düzenleme becerisine ve yazma motivasyonuna etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sullivan, K. E. (1967). *Paragraf practice*. New York: The Macmillan Company.

- Sönmez, V. (2005). Bilimsel araştırmalarda yapılan yanlışlıklar. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 18, 412-432. https://ejer.com.tr/wp-content/uploads/2021/01/ejer_2005_issue_18.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, C. (2004). *İlköğretim II. kademe yazılı anlatım becerisinin etkin öğrenme yöntemleriyle geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şimşek, A. (2009). *Öğretim tasarımı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tansel, F. A. (1978). *İyi ve doğru yazma usûlleri kompozisyon, tashih ve mürâcaat el kitabı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tekşan, K. (2001). *Yazılı anlatımı geliştirmede ön hazırlığın etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tok, M. (2014). Paragraf türlerinin öğretimi sürecinde yazma becerilerine ilişkin bilişsel süreçlerin geliştirilmesi: Bir eylem araştırması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 889-912. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/209864> sayfasından erişilmiştir.
- Türkben, T. (2021). Ortaokul öğrencilerinin yazma becerileri, yazmaya yönelik tutumları ve yazma motivasyonları arasındaki ilişki. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 900-922. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.64908-788146>
- Türkben, T. & Gündeğer, C. (2021). Beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve Türkçe dersine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 871-888. <https://doi.org/10.16916/aded.907668>
- Ülper, H. (2008). *Bilişsel Süreç Modeline göre hazırlanan yazma öğretimi çalışmalarına ilişkin bir değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yasul, A. F. (2014). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin öyküleyici metin yazma becerilerinin değerlendirilmesi*. (Muş ili merkez ilçesi örneği). (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yekeler, A. D. (2015). *Yazma sürecine dayalı öğretimin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerisine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, E. (2019). *Grup olarak yazma tekniğinin ortaokul öğrencilerinin öz yeterliklerine ve yazma becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, M. (2013). Okuma motivasyonu, akıcı okuma ve okuduğunu anlamanın beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolü. *Turkish Studies*, 8(4), 1461-1478. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4780>

Yıldız, N. (2016). Dönüt verme ve düzeltme türlerinin altıncı sınıf öğrencilerinin yazma becerilerine etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 312-327.
<https://doi.org/10.14686/buefad.v5i2.5000189426>

Yörük, Y. (1976). *Kompozisyon ilkeleri edebiyat türleri*. Ankara: Eğitim Yayınları.

Extended Summary

The brain applies the steps of preparation, acquisition, elaboration, memory formation and functional integration while recording information permanently (Jensen, 2000). In order for these processes to progress in a healthy way, factors affecting learning such as memory, patterning, attention, environment, emotions, motivation, nutrition-water and sleep should also be considered (Keleş and Çepni, 2006).

In addition to the physiological and mental dimensions of learning, the structure of the content to be taught should also be taken into account. Sub-steps should be determined based on the nature of the knowledge or skill to be discussed in the learning materials to be prepared and teaching should be carried out gradually.

As it is understood, in order to ensure permanent learning, it is necessary to focus on the structure of the knowledge or skill to be taught as well as taking into account the functioning of the brain. Only in this way can the skills covered be gained to the target audience.

In this study, resources related to learning processes and research on the development of writing skills were examined, information on the development of writing skills in general and sentence and paragraph writing skills in particular was compiled, and the obtained information was synthesized by focusing on the development of sentence and paragraph writing skills. Then, a sample implementation plan was prepared regarding the process of preparing material for writing skills and how to develop sentence and paragraph writing skills.

The functioning of the brain should also be taken into account in the development of writing skills, and the sub-skills of writing and their sub-steps should be determined. The determined steps should be divided into units within themselves, and teaching should be done with the studies to be prepared for the unit/units.

According to Güneş (2007), writing is the transfer of structured information in the brain to the paper. Writing skill is one of the four skills discussed in Turkish courses and it involves more complex mental processes compared to the other skills (Calp, 2010; Çakır, 2003).

It is considered that following the undermentioned steps in the instructional materials to be prepared for the development of writing skills will contribute positively to the development of the skill: determining the purpose of the educational content, literature review, determining the

educational content and making weekly plan, reviewing the sub-steps of the skill to be taught and preparing practices for each, preparing rubrics, preparing the guide for implementing, presenting the prepared activities to the expert opinion, apply the changes, conducting a pilot study, making the actual implementation, and giving feedback.

In order to teach sentence and paragraph writing skills, which are sub-dimensions of writing skills, educational content should be created using similar steps. When the Curriculum of Turkish Course (Ministry of National Education [MEB], 2019) is examined, there are no gains or explanations for sentence writing exercises, independent paragraph writing and the structure of the paragraph. It can be said that it is against the educational principles to expect the students who do not know how to write sentences, paragraphs and the functions of sentence and paragraph structures in the text, to write in a genre such as stories and essays.

While the studies in the field focused on the use of methods and techniques in the development of writing skills (Anılan, 2005; Kardaş, 2013; Maltepe, 2006; Özdemir, 2014; Özkara, 2007; Sever, 2019; Şahin, 2004; Ülper, 2008; Yıldırım, 2019), it is seen that there are not enough studies on their use in different language structures. In addition, considering the writing activities in Turkish textbooks, it is known that students are asked to write different types of full texts throughout secondary school, but teaching is not performed by dividing the writing skill into steps in accordance with the mental learning process.

When the literature is examined, it is understood that there is a consensus regarding the acquisition of written expression skill in the order of sentences, paragraphs and texts (Göğüş, 1978; Tansel, 1978; Özdemir, 1993). The education given in this order will be compatible with instructional principles such as from part to whole, from easy to difficult, from simple to complex. Writing skill can be improved with planned studies in accordance with these principles. The progress of the individual by learning every step in the writing adventure, which will start with a sentence, will also contribute to the development of a positive attitude towards written expression. It will enable the students to be successful in their later written expression studies, to discover their talent, and to express themselves easily. In this way, it will be possible to make students comprehend the sentence and paragraph structures, to provide them with the necessary sub-knowledge in text writing, and to change the wrong impression of the students on written expression, if any.

In the process of developing sentence and paragraph writing skills, it may be preferable to start with sentence-related studies, then carry out activities to examine the sentences in the paragraph, and then include sentence and paragraph creation practices. First of all, students should be informed about the content by making preparation studies for the subject. Then, studies can be done to comprehend the meaning and structure integrity of the sentence, to write different types of sentences

and to construct sentences with keywords. Then, the sentences in the paragraph and the thoughts between the paragraphs can be examined. Activities can be designed on how to choose the ideas that touch on the same aspect of the subject and how these ideas should be included in the paragraph. After understanding the main idea and the structure of the paragraph, activities can be designed in accordance with the writing processes and sentence and paragraph writing exercises can be done.

The following recommendations were developed within the scope of this study:

Materials that are suitable for the learning system of the brain and suitable for the structure of the skill should be prepared. In the studies aimed at improving the writing skill, sentence, paragraph and text order should be followed. In practice of sentence and paragraph writing, more specific educational content can be prepared by making function and type limitations.

In all the writing studies to be done, attention should be paid to the use of various examples which are right, wrong, lacking, and complete, also the ordering of the activities within and between each other from easy to difficult, and the spiral structure between the activities.

In order for the educational content to be effective, rubrics and guides for implementation should be prepared.

Feedback is very important for the development of writing skills. For this reason, after each writing exercise, feedback should be given and students should be informed about their own progress.

This education plan, prepared for sentence and paragraph writing skills, can be diversified with different contents or activities. It is considered that the steps listed above for the planning process and skill training can be used in the teaching of different functions in any dimension of the writing skills.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hâle getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma derleme türünde olduğundan etik kurul kararı gerektirmemektedir.